

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до контрольних робіт з дисципліни
«УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ»
(для здобувачів вищої освіти спеціальності 014. 01 «Середня освіта.
(Українська мова та література)»)
(Електронне видання)

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри
української філології та журналістики
Протокол № 4 від 21.10.2021 р

Сєвєродонецьк 2021

УДК 398(075)

Методичні вказівки до контрольних робіт з дисципліни «Усна народна творчість» (для здобувачів вищої освіти спеціальності 014.01 «Середня освіта. (Українська мова та література)») (Електронне видання) / Уклад.: В.Ю.Пустовіт, Н.В.Токар. – Сєвєродонецьк: вид-во СНУ ім. В.Даля, 2021. – 21 с.

Пропоновані матеріали до виконання контрольної роботи з курсу мають на меті ознайомити здобувачів вищої освіти з особливостями національного фольклору, історією і періодизацією його розвитку, різноманітною жанровою системою, поетикою окремих жанрів, взаємодією фольклору і літератури.

Укладачі:

В.Ю.Пустовіт, д.ф.н., проф.

Н.В.Токар, ст.викл.

Рецензент:

Г.П.Бондаренко, к.п.н., доц.

ЗМІСТ

Вступ4

Вимоги до оформлення контрольної роботи5

Оцінювання виконання контрольної роботи 7

Тематика і зміст контрольних робіт (за варіантами)8

Контрольні питання для самоперевірки13

Рекомендована література до курсу17

Додаток А. Зразок титульного аркуша контрольної роботи19

Додаток Б. Характеристика фольклорного жанру 20

ВСТУП

Здавна відомо, що фольклор є першоосновою літератури, адже невичерпність тематики, мотивів і образів є свідченням духовного багатства нації, взірцем її менталітету й національного характеру. З огляду на це, вивчення української усної народної творчості у зв'язку з давніми віруваннями, обрядами, ритуалами та міфологією дає змогу по-новому інтерпретувати поетику різних жанрів, їх образну систему та мотиви.

Пропоновані методичні вказівки мають на меті допомогти в опануванні складних питань виучуваної дисципліни. Контрольна робота складається з теоретичного питання, історико-літературного питання та практичного завдання.

Виконання контрольної роботи передбачає опанування здобувачем вищої освіти комплексних знань про розвиток усної народної творчості, удосконалення навичок самостійної роботи з першоджерелами.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги до оформлення контрольної роботи: написання українською мовою, чіткість побудови, логічна послідовність викладу матеріалу відповідно до ситуаційного завдання та вихідних даних, стислість і точність визначень, що виключає можливість неоднозначного їх тлумачення, доказовість висновків.

Контрольну роботу друкують за допомогою комп'ютера відповідно до вимог, що висуваються.

Структура і правила оформлення. Контрольна робота оформляється на аркушах формату А4 без рамок, дотримуючись таких розмірів полів: верхнє, лівє і нижнє – не менше 20, праве – не менше 10 мм. Текст набирається на комп'ютері. При підготовці рукопису засобами текстового редактора Word рекомендується дотримуватися таких вимог: шрифт – Times New Roman Cyr, розмір 14; міжрядковий інтервал – 1,5; відступ – 1,25см; вирівнювання тексту – за шириною.

Текст основної частини членують на розділи та підрозділи. Назви розділів друкують великими літерами перед текстом по центру сторінки, заголовки підрозділів – малими (крім першої великої) з абзацного відступу.

Переноси слів у заголовках не дозволяються.

Крапку наприкінці заголовка не ставлять.

Відстань між заголовками і текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам. Кожну структурну частину контрольної роботи (зміст, розділи, список рекомендованих бібліографічних джерел, кожний додаток) необхідно починати з нової сторінки.

Нумерація сторінок має бути наскрізною. Першою сторінкою є титульний аркуш (див. додаток), який включають до загальної нумерації, але номер сторінки на ньому не ставлять. Розділи нумерують арабськими цифрами, а підрозділи – в межах кожного розділу (наприклад 2.1).

Стиль викладу матеріалу має бути строгим і стриманим, слід використовувати загальноприйняту наукову термінологію, скорочення слів у тексті та ілюстраціях не допускається.

Ураховуючи вимоги сучасної науки, правила академічної доброчесності слід робити посилання в тексті, оформлюючи відповідним чином [23, с. 45], де перша цифра – номер джерела за списком літератури, друга – сторінка посилання.

Список використаної літератури розміщують після висновків останнього завдання з нової сторінки за алфавітом.

Оформлена відповідно до перелічених вимог контрольна робота має бути зброшурована. На першій і останній сторінках студент ставить свій підпис і дату остаточного завершення завдання.

ОЦІНЮВАННЯ ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

В оцінюванні обґрунтованості результатів можна використовувати такі критерії:

- відповідність змісту роботи обраній темі;
- творчий підхід до суті проблеми;
- залучення до аналізу першоджерел;
- якість джерельної бази;
- структурованість матеріалу, лаконізм і логічна послідовність викладу матеріалу, ясність та чіткість мови, відсутність складних зворотів та граматичних помилок;
- повнота відображення змісту джерел інформації;
- відповідність висновків автора завданню роботи;
- об'єктивність в оцінці точок зору, що аналізуються;
- якість оформлення;
- самостійність виконання (академічна доброчесність).

Оцінювання знань, продемонстрованих під час захисту роботи, проводиться з урахуванням таких критеріїв:

- ☐ розуміння поставленого завдання, ступінь засвоєння методології його вирішення;
- ☐ ступінь засвоєння фактичного матеріалу дисципліни;
- ☐ знання рекомендованої літератури стосовно питань, які висвітлювалися;

Тематика і зміст контрольних робіт (за варіантами)

Варіант 1

1. Витоки і світоглядна основа народних обрядів. Календарні обряди: зимовий, весняно-літній та осінній цикли.
2. Специфіка міфологічного героя, епічний герой в найдавніших билинах.
3. Охарактеризуйте народний ляльковий театр, його види.

Варіант 2

1. Українська фольклористика XX століття: етапи розвитку. Західноєвропейські наукові школи XX століття: («фінська» (географічно-історична), соціологічна, психоаналітична, структурна, ритуально-міфологічна (неоміфологічна), семіотична) і українська фольклористика.
2. Дайте визначення поняттям. Наведіть приклади. *Антропоморфізм, анімізм, тотемізм.*
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 3

1. Збирання, видання, дослідження українського фольклору в XX ст.
2. Магія і розвиток фольклору.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 4

1. Фольклор Київської Русі, його провідні жанри. Відбиття в ньому «двовір'я». Вплив християнства на фольклор. Відбиття монголо-татарського нашествя у фольклорі. Приклади.
2. Навести приклади ворожіння, їх різновиди.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 5

1. Український фольклор XIV-XVII століть, його жанрова система. Виникнення й розвиток героїчного епосу (народних дум та історичних пісень).
2. Навести приклади замовляння, їх тематичні й жанрові різновиди (заклинання, закляття, клятви-присяги).
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 6

1. Фольклор XVIII-XIX століть. Поява нових жанрів соціально-побутової лірики.
2. Кумулятивні казки, навести приклади.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 7

1. Фольклор XX століття. Проблема новотворчості у фольклорі.
2. Доведіть виховний та пізнавальний потенціал кумулятивних казок.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 8

1. Сучасний стан українського фольклору. Поняття про «постфольклор».
2. Наведіть приклади казкових мотивів у художній літературі.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 9

1. Легенди і перекази як жанри неказкової (історичної) фольклорної прози, відмінність від казки.
2. М.Гоголь так писав про українську пісню: «Це народна історія, жива, яскрава, сповнена барв, істини, яка розкриває все життя народу». Висловіть свої міркування щодо наведеної тези.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 10

1. Народні оповідання, бувальщини, небилиці, анекдоти, байки і притчі. Жанрові ознаки.
2. У текстах історичних пісень паралелізм може переростати в гіперболу. Наведіть приклади таких пісень.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 11

1. Місце паремій в українському фольклорі, їх традиційні ознаки: стислість, лаконічність, образність, ритмізованість, народність змісту, узагальнене значення, повчальність. Вживання паремій у живому мовленні.
2. З'ясуйте ідейно-художній зміст пісень „Повій, вітре, на Вкраїну” С. Руданського, „Дивлюсь я на небо” М. Петренка, „Любіть Україну” В. Сосюри, „Стежина”, „Пісня про рушник” А. Малишка, „Червона рута”, „Водограй” (муз. і слова В.Івасюка).

3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 12

1. Жанрові різновиди: прислів'я, приказки, загадки, народні побажання, народні порівняння, прикмети, тости, стягнені анекдоти, каламбури, прокльони, етикетні формули тощо.
2. Прокоментуйте визначення В.Гнатюка: «Коломийку слід вважати зовсім самостійним витвором народного генія, паралельним до інших самостійних родів народної поезії. Подекуди можна їх ставити навіть вище; ми знаємо, що деякі пісні, особливо обрядові, прив'язані тісно тільки до певних проявів народного життя; ... коломийка натомість огортає собою всі прояви життя чоловіка у всіх порах; ... звідти в ній висловлене і радість і горе, і утіха і жаль; звідти вона дихає і повагою і жартом; звідти в ній і гумор, і сатира, і іронія і т.д.»
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 13

1. Героїчний епос як явище світової культури, етапи його розвитку. Епос усний та книжний.
2. Pozнайомтесь з легендами „Камінні баби”, „Адамові діти”, „Либідь”, з'ясуйте їх ідейний зміст.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 14

1. Походження терміна «історична пісня». Жанрові риси історичної пісні в порівнянні з думою. Специфіка історизму пісень, їх ідейне спрямування, проблема конкретності та об'єктивності змісту.

2. Поясніть значення народної мудрості: „Кляте – жди до шести неділь, не переміниться – жди до пів года, тоді до году, трьох,семи, вісімнадцяти, двадцяти одного, двадцяти семи, а як незміниться до тридцяти трьох, то вже й умре таке лихе”.
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Варіант 15

1. Поетика ліричної пісні.
2. З'ясуйте значення слів і висловів: *смішинка, сміхотворець, реготун, посмішка, крізь сльози сміятись, сміятись на кутні, в очі сміятись, сміятись у душі.*
3. Охарактеризуйте за планом фольклорний жанр (див. додаток Б).

Контрольні питання для самоперевірки

1. Фольклор та фольклористика.
2. Фактори впливу на розвиток фольклору та його етнічні особливості.
3. Періодизація фольклору.
4. Напрями та школи фольклористики.
5. Міграційна школа фольклористики, її представники.
6. Міфологічна школа фольклористики.
7. Дохристиянські вірування давніх слов'ян.
8. Поганство, пантеїзм та генотеїзм як первісні світоглядні системи слов'ян.
9. Словесний супровід обрядів та ритуалів.
10. Система культів давніх слов'ян.
11. Християнство і його вплив на розвиток української народної словесності.
12. Види та форми давніх обрядів.
13. Магія як найдавніший пласт народної творчості та її форми.
14. Ворожіння. Поети кажанрів магії.
15. Повір'я та забобони: рівень рецепції язичницьких релігійних вірувань та міфологічних уявлень.
16. Давня праслов'янська міфологія.
17. Тематичні цикли міфів.
18. Тематичні групи та образна система історично-героїчних легенд.
19. Ритуали, пов'язані зі смертю людини у праслов'ян. Святкування тризни.
20. Розвиток жанру голосіння, його різновиди.
21. Обряди, пов'язані з будівництвом дому та новосіллям.
22. Весільна обрядовість. Її виникнення та становлення.
23. Народна обрядовість, пов'язана з народженням дитини.
24. Весілля як драма. Його основні етапи та народнопісенний супровід.

25. Теорії про походження жанру чарівної казки.
26. Система прадавніх культів як основа виникнення чарівної казки.
27. Сюжетно-композиційна будова чарівних казок.
28. Психоаналітичний метод інтерпретації чарівних казок (К.-Г. Юнг “Феноменологія духа в казках”).
29. Зв’язок чарівних казок з обрядом ініціації.
30. Образи дивовижних помічників у чарівних казках.
31. Кумулятивні казки: їх композиційно-структурні ознаки. Ланцюгові й епічні казки.
32. Архітектоніка кумулятивної казки.
33. Казки про тварин: їх тематичні цикли. Відображення в них тотемічних вірувань слов’ян.
34. Культово-анімістичні(міфологічні) казки. Звіриний епос.
35. Родинно-побутові та суспільно-побутові казки.
36. Зв’язок народної казкової прози з художньою літературою, збирання та дослідження казкового епосу.
37. Художньо-стильові особливості казкового епосу.
38. Небилиці як жанр усної народної творчості, особливості їх поетики.
39. Народні оповідання як жанр, їх класифікація.
40. Історико-хронологічні цикли переказів.
41. Легенда як жанр усної народної творчості, тематичні групи легенд.
42. Історично-героїчні легенди, їх художня природа.
43. Апокрифічні легенди, їх групи.
44. Етіологічні і демонологічні легенди: їх тематичні групи.
45. Космогонічні, антропогенічні та антропологічні легенди, їх тематичні групи.
46. Жанрові особливості притч, їх тематика, особливості композиції.
47. Історична пісня як жанр героїчного епосу.
48. Стрілецькі пісні, їх поетика й образна система.
49. Поетика історичних пісень та пісень-хронік.

50. Жанрово-стильові ознаки історичних пісень.
51. Танкова лірика – коломийки, шумки, козачки, краков'яки, частушки: їх ритмомелодика, зв'язок з календарною обрядовістю .
52. Художньо-стильові особливості жанру романсу.
53. Пісні літературного походження, особливості їх поетики.
54. Пісні по кохання: їх мотиви, особливості поетики, архетипні образи.
55. Основні мотиви козацьких та чумацьких пісень, їх типові сюжети.
56. Заробітчанські й емігрантські пісні: їх основні мотиви.
57. Суспільно-побутові пісні, їх класифікація.
58. Анекдот як жанр усної народної творчості, його становлення.
Тематичні групи та поетика анекдотів.
59. Українські народні балади, їх тематично-стильові особливості і поетика.
60. Відображення древніх дохристиянських вірувань у баладах,
використання прийому метаморфози в них.
61. Жанрові ознаки балад, їх класифікація.
62. Мотив інцесту в українських баладах (“Жила вдова на Подолі”, “Била в Дана красна жона” та ін.).
63. Власнеісторичні балади. Їх тематика.
64. Дослідження жанру народної балади та його зв'язок з художньою літературою.
65. Жанрові ознаки билин, їх поетика.
66. Цикли билинного епосу, їх аналіз.
67. Утвердження ідеї християнства в билинах Київського циклу.
68. Художня природа, жанрові різновиди та класифікація народних паремій.
69. Історичний розвиток паремій, їх зв'язок з писемною літературою.
70. Загадки як жанр усної народної творчості, їх тематичні групи.
71. Жанри, які перейшли в дитячий фольклор із загальної народної творчості.
72. Жанри, що виникли в дитячому середовищі. Дитяча пареміографія.

73. Жанрові особливості колискових пісень, їх тематичні групи.
74. Забавлянки як жанр, їх тематика.
75. Ритуально-міфологічна основа зимового циклу календарної обрядовості.
76. Жанри зимового циклу календарно-обрядової творчості.
77. Ритуально-міфологічна основа весняного циклу календарної обрядовості.
78. Жанри весняного циклу календарно-обрядової творчості.
79. Ритуально-міфологічна основа літнього циклу календарної обрядовості.
80. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості.
81. Ритуально-міфологічна основа осіннього циклу календарної обрядовості.
82. Жанри осіннього циклу календарно-обрядової творчості.
83. Драматизовані календарно-обрядові дійства. Форми функціонування молодіжних громад.
84. Жанрові ознаки дум, їх класифікація.
85. Дума як жанр усної народної творчості.
86. Думи про визволення з турецької неволі, їх мотиви.
87. Зв'язок жанрів пісенної лірики з художньою літературою та їх дослідження.
88. І. Франко та українська усна народна творчість (праця “Як утворилася слов'янська міфологія”).
89. Дослідження І. Нечуєм-Левицьким жанрів магії, повір'їв та демонології (“Світогляд українського народу”, “Ескіз української міфології”).
90. І. Франко про родинно-побутові пісні (праця “Жіноча неволя в руських піснях народних”).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях: Космогонічні українські народні погляди та вірування. Київ: Довіра, 1993. 414 с.
2. Віннічук А. Український фольклор. Вінниця: ТОВ «Твори», 2018. 124 с.
3. Войтович В. Сокіл-Род. Легенди та міфи стародавніх українців. Рівне: Оріана, 1997. 332 с.
4. Войтович В. Українська міфологія. Вид. 2-ге, стереотип. Київ: Либідь, 2005. 664 с.
5. Воропай О. Звичай нашого народу. Етнографічний нарис у 2 томах. Київ: Оберіг, 1991. Т. 1. – 450 с; Т.2. – 445 с.
6. Головацький Я. Виклади давньослов'янських легенд або міфологія укладена Я.Ф. Головацьким . Київ, 1991. 93 с.
7. Грушевський М. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. Т.1. Київ, 1993. 392 с.
8. Дмитренко М. Українська фольклористика: Акценти сьогодення / Розвідки, статті. Київ: В-во «Сталь», 2008. 235 с.
9. Давидюк В. Українська міфологічна легенда. Львів: Світ, 1992. 176 с.
10. Думи. Історико-героїчний цикл: Збірник. Київ:, 1982. 159 с.
11. Дунаєвська Л. Українська народна казка. Київ, 1987. 127 с.
12. З живого джерела. Українські народні казки в записах, переказах та публікаціях українських письменників / Упоряд., літер. обробка, вступ. стаття та приміт. Л. Дунаєвської. Київ:, 1990. 512 с.
13. Закувала зозуленька. Антологія української народної творчості. Київ: «Веселка», 1998. 500 с.
14. Калинова сопілка. Антологія української народної прозової творчості. Київ: «Веселка», 1998. 502 с.
15. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному

- освітленні: У 2-х кн., 4-х т. Кн. 1. Київ: «Обереги», 1994. 400 с; Кн. 2. 528 с.
16. Костомаров М. Слов'янська міфологія. Київ: «Либідь», 1994. 283 с.
17. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість: Підручник.. Київ :Знання-Прес, 2005. 591 с.
18. Руснак І. Український фольклор: Навчальний посібник. Київ: Академія, 2010. 300 с.
19. Українська фольклористика. Довідник. / Укладання і загальна редакція Михайла Чернопиского. Тернопіль:Підручники і посібн., 2008. 448 с.

Інтернет-ресурси

<https://folklore.kh.ua/>
<http://www.ukrfolk.kiev.ua/> / BERVY.
<http://www.duh-i-litera.Htm> <http://www.geocities.com>
<http://ukrnov.Catp.org.ua/duh/3.html>.
<http://www.pisnia.iatp.org.ua/koh.htm>
<http://www.kremenets.com.ua/ukrain/legends/legends.htm> <http://slovoto.org>
[/ tryanov / ballads /](http://tryanov/ballads/)
<http://lzbormik.narod.ru/hrushukr/hrush419.htm>
<https://spadok.org.ua/>

Зразок титульного аркуша контрольної роботи

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Кафедра _____
(повна назва кафедри)

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

з _____
(назва дисципліни)

на тему: _____

здобувача вищої освіти _____ курсу _____ групи _____ варіант _____

напряму
підготовки _____ (шифр і

назва напряму підготовки)
спеціальності

_____ (шифр і
назва спеціальності)

_____ (прізвище та ініціали)

(підпис)

Керівник роботи

_____ (посада, вчене звання, науковий ступінь,
(підпис)

прізвище та ініціали)

Результати захисту:

Національна шкала _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Дата подання на кафедру на рецензію

Реєстраційний номер Реєстратор

.....

(підпис)

Характеристика фольклорного жанру

План

1. Місце жанру в українському фольклорі.
2. Походження терміна на позначення жанру.
3. Походження жанру, його історичний розвиток.
4. Ознаки жанру. Форма виконання.
5. Класифікація творів аналізованого жанру.
6. Провідні теми, мотиви, образи.
7. Художні особливості (мова, стиль, символіка, художні засоби, сюжет,
8. композиція тощо).
9. Побутування жанру (регіональні особливості, ареал поширення).
10. Зв'язок жанру з художньою літературою.
11. Збирання і дослідження творів жанру українською фольклористикою.

Навчальне видання

Методичні вказівки

до контрольних робіт з дисципліни

«Усна народна творчість»

(для здобувачів вищої освіти спеціальності 014.01 «Середня освіта.

(Українська мова та література)»)

(Електронне видання)

У к л а д а ч і:

В.Ю. Пустовіт

Н.В.Токар

Редактор Н.В.Токар

Підписано до друку _____.

Формат 60х84^{1/16}. Папір типограф. Гарнітура Times.

Друкофсетний. Умов. друк. арк. №. _____. Обл.- вид. арк. _____.

Тираж _____ екз. Вид. № _____. Замов. № _____.. Ціна договірна.

Видавництво

Східноукраїнського національного університету

імені Володимира Даля

Адреса видавництва: 93400, м. Сєверодонецьк, Луганська обл.,

пр. Центральний, 59-а, головний корпус.

Телефон: 8(06452) 4-03-42

Е – mail vidavnictvoSNU.ua@gmail.com